

Секция №1 Функциональное описание естественного языка и его единиц

УДК 811.112.2'373+821.112.2-3.08

Гринчук Наталья Владимировна, ассистент кафедры немецкой филологии
Волынского национального университета им. Леси Украинки

БЫТОВЫЕ СЛОВА-РЕАЛИИ КАК СПОСОБ ВЫРАЖЕНИЯ
ИСТОРИЧЕСКОГО КОЛОРИТА РОМАНА Л.ФЕЙХТВАНГЕРА „ЕВРЕЙКА
ИЗ ТОЛЕДО”.

В статье рассматривается вопрос сути слов-реалий и исследуются
представленные в произведении лексические единицы бытового характера,
вещающие фоновую информацию для передачи исторического колорита.

Ключевые слова: слова-реалии, колорит, лингвокультурологический
компонент, фоновая информация.

ПОБУТОВІ СЛОВА-РЕАЛІЇ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ІСТОРИЧНОГО
КОЛОРИТУ РОМАНУ Л. ФЕЙХТВАНГЕРА „ЄВРЕЙКА ІЗ ТОЛЕДО”

У статті розглянуто питання сутності слів-реалій і досліджено
представлені у творі лексичні одиниці побутового характеру, які містять
фонову інформацію для передачі історичного колориту.

Ключові слова: слова-реалії, колорит, лінгвокультурологічний компонент,
фонова інформація.

IDIOMS IN COLLOQUIAL SPEECH AS THE FORMS TO EXPRESS THE
HISTORIKAL PECULIARITY IN THE NOVEL OF L. FEUCHTWANGER „THE
JEWESS FROM TOLEDO”

This article deals with essence of realia represented in L. Feuchtwanger's novel
the Jewess from Toledo, as well as with lexical units related to family life which
contain background information about historikal.

Key words: realia, colouring, linguocultural component, background
information.

Актуальність статті полягає у незмінному інтересі наукового загалу до
вивчення функціональності слів-реалій в художньому творі, що сприяє

експлікації національно-культурної специфіки їхньої семантики в міжкультурній комунікації, оскільки вони є носіями лінгвокультурологічного компоненту.

Мета наукової статті полягає у розкритті національно-культурної специфіки, класифікації і лінгвістичному дослідженні побутових слів-реалій, представлених у творі Л. Фейхтвангера „Єврейка із Толедо“.

Предметом наукового доробку є національно-культурна специфіка слів-реалій, які є маркерами фонові інформації щодо побуту носіїв сучасної німецької мови.

Об'єктом є слова-реалії як складові мовної картини світу носіїв сучасної німецької мови.

Питання про реалії, які є складовою частиною художнього твору, викликають особливий інтерес у науковців. Проте на сьогодні є лише декілька публікацій на цю тему (В. С. Виноградов, Р. П. Зорівчак, Н. І. Паморозька) [2], [4], [5], і питання залишається нерозв'язаним, оскільки до цих пір реалії розглядались як лінгвістичні одиниці поза художнім текстом, не враховувались функції цих слів у контексті самого твору.

У сучасній лінгвістиці є декілька досліджень, присвячених вивченню реалій як складові мовної картини світу, де реалії визначаються як „предмет (явище, поняття), що належить природі, культурі, побуту, історії і згадується у художньому творі, а також слова, котрі називають прислів'я, приказки, афоризми тощо, які відтворюють соціокультурну, національну специфіку“ [8, с. 306]; „речі, предмети, що існують матеріально і служать основою для номінативного значення слова“ [7, с. 23].

У своєму романі Л. Фейхтвангер використовує слова-реалії для відтворення більш повної яскравої картини описуваної історичної епохи. На думку Паморозької Н. І., „поряд із завданням створення національно-історичного колориту вони сприяють більш повному втіленню художнього задуму автора“ [5, с. 62].

С. Влахов та С. Флорін виділяють реалії в особливу категорію засобів вираження, оскільки „реалії – це слова, і словосполучення, які називають предмети, явища, об’єкти, характерні для життя, побуту, культури, соціального розвитку одного народу і малознайомі або чужі іншому народові, які виражають національний та (чи) тимчасовий колорит“ [3, с. 48].

М. Л. Вайсбурд, розглядаючи реалії у країнознавчому аспекті, тлумачить їх як „події суспільного і культурного життя країни, суспільні організації і установи, звичаї і традиції, предмети вжитку, імена історичних особистостей і т. д., а також безліч різних фактів, які не піддаються класифікації“ [1, с. 98].

Поняття „колорит“ має значення „сукупності особливостей (епохи та місцевості), своєрідності чого-небудь“. Це та забарвленість слова, яку воно набуває завдяки приналежності його денотата до певного народу, країни, конкретної історичної епохи [6, с. 21]. Реаліям властивий і тимчасовий колорит. Як мовне явище, найбільш тісно пов’язане з культурою, ці лексичні одиниці швидко реагують на всі зміни в розвитку суспільства; серед них завжди можна виділити реалії – неологізми, історизми, архаїзми.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень у царині лінгвокультурології до цих пір існують значні розбіжності щодо визначення поняття реалії та відсутні комплексні доробки щодо національно-культурної специфіки слів-реалій у художньому творі.

В результаті проведеного дослідження виділено лексичні одиниці, які містять в своєму значенні історичний компонент. У романі Л. Фейхтвангера „Єврейка із Толедо“ експлікуються побутові реалії, які віддзеркалюють наступні категорії:

1. Житло, майно: „...und dieses Gebäude hier, das *Castillo de Castro*... Seine schnelle, starke Phantasie zeigte ihm das Haus... Schon sprangen *die Fontäne* wieder, stilles, dunkles Blüten war im Hofe, ... der Fuß trat *dicke Teppiche*..., und die Wände liefen *Inschriften, hebräische und arabische, Verse des Großen Buches und der moslemischen Dichter* ...“ [9, с. 14]. Автор, використовуючи побутові реалії (дзюркочучі фонтани, розписані стіни і м’які килими), передає атмосферу

затишку, детально описує внутрішнє облаштування будівлі, яка служила житлом для іспанської знаті описуваної епохи.

В королівському замку убранство ще розкішніше: стіни прикрашені гобеленами, підлога вкрита килимами, сходи встелені трояндами. Все це створює атмосферу сходу, вплив якої на іспанський світ виявляється в деталях побуту. „Das Festmahl ... fand *in der Königsburg* statt, in jenem Castillo... Man hatte die Böden *mit Teppichen* belegt und die Treppen mit Rosen bestreut. Die Wände waren *mit Gobelins* behangen“ [9, с. 86].

Однією із найважливіших деталей оздоблення приміщень тієї епохи є дивани з м'якими подушками, які стоять вдовж стін і запрошують до відпочинку в кімнаті, прикрашеній кольоровими фресками. В епоху середньовіччя розпис стін був поширеним у оздобленні житла іспанської знаті.

„Die Steinböden... waren mit sanften, *dicken Teppichen* belegt. Sofas zogen sich an den Wänden hin *mit bequemen Polstern und Kissen*. Friese rot, blau und golden, liefen um den Raum; verwebt *in kunstvolle Ornamente*... *Kleine Fontäne* ... gaben Kühlung“ [9, с. 34].

Опис іспанського саду переносить читача в гарячу Іспанію, в якій сад з його деревами служить для захисту від сонця. Наявність апельсинових дерев і дерев лимона свідчить зайвий раз про місце описуваних подій. „Und da war *der Patio*... Das dichte dunkle Laub der Bäume vertiefte die Stille; durch das Laub aber schauten *sattgelb Orangen und mattgelb Zitronen*“ [9, с. 35].

Засобом пересування людей тієї епохи служили коні та паланкін, або носилки. „Raquel... war in der *Sänfte*. Jehuda ritt neben ihr“ [9, с.153].

Опис королівського військового намету, пишно прикрашеного військовими регаліями і м'якими килимами, фіксується в уривку „... in dem *Kriegszelt des Königs*. Es glänzte prächtig rot und golden, mit Wimpeln und Standarten; auch das Innere war kostbar geschmückt *mit Teppichen und Wandbehängen*“ [9, с. 371].

2. Одяг, вбрання. Тимчасовий колорит передається за допомогою реалій, які позначають одяг: „Alfonso hingegen war häuslich angezogen... er trug *eine Art*

Wams mit breiten, losen Ärmeln und bequeme Schuhe“ [9, с. 20]. Головний герой роману король Альфонсо одягнений у автора в камзол, так звану куртку, яку носили зазвичай чоловіки тієї епохи.

В гардеробі жінки описуваної історичної епохи невід’ємною частиною є наявність вуалі. Але ісламські жінки носили паранджу, яка закривала обличчя жінки повністю, в той час як для християнських жінок вуаль була лише прикрасою: „...verheirateten Damen trugen *Schleier*, sehr dünne, kostbare, mehr Schmuck als Verhüllung...“ [9, с. 49]. „... islamische Frauen trugen die *Schleier* lang und dicht und immer...“ [9, с. 21].

Одяг того часу шили із дамастової тканини і прикрашали мереживом: „Auch waren die *Spitzen ihres Mieders* und der *grüne Damast des Kleides* zu kostbar für ein junges Mädchen“ [9, с. 88].

Описувані події відбуваються в Іспанії лицарських часів. Саме тому автор вдається до реалій, які означають лицарські обладунки. В першу чергу, це залізна кольчуга, а також забрало, яке служило для захисту обличчя. „Die ... Panzerritter... waren unverwundbar, solange sie im Sattel saßen; denn sie waren von Kopf zu Fuß geschützt von ihren *aus Eisenmaschen gewobenen Hemde*“ [9, с. 99]. „Er hatte erzählt von Rüstungen, deren Visier in allen Teilen beweglich war, so dass der *Eisenschutz der Augen, der Nase, des Mundes* nach Belieben verstellt werden konnte...“ [9, с. 117].

Згідно з лицарським звичаєм, під час святкування перемоги в битві лицарі носили так званий святковий обладунок. „... dazu die *Gala-Kleider*, welche die Calatrava-Ritter bei der Siegesfeier hatten tragen wollen“ [9, с. 379].

3. Зброя. Активне використання реалій на позначення зброї (меча, стріли) пов’язано з війнами: „Er genoss es, mit seinem guten *Schwerte* Fulmen Dei zuzuschlagen...“ [9, с. 376]. „... bis dieser junge König ... durch einen *Bolzen* den Tod fand“ [9, с. 321]; „*Degen, Dolche* wurden erzeugt, schärfer und schöner als die der nichtmoslemischen Völker...“ [9, с. 5].

В часи середньовіччя міста мали вигляд справжніх фортець і для взяття міста використовувались тарани, грецький вогонь і пристрої для оточення міста:

„Von den Zinnen der Königsburg sah Alfonso *die Mauerbrecher und Belagerungstürme* näherrücken“ [9, с. 91]. „Auch war viel Gemunkel...von riesigen *Angriffstürmen, Geschützen*, die gewaltige Felsen weithin schleudern könnten, von verderblichem *Griechischem Feuer*“ [9, с. 363].

4. Види праці та заняття. За допомогою слів-реалій автор передає, яким ремеслом займались люди описуваної історичної епохи, а саме: гірництвом, виробництвом килимів, виробів із дерева, хутряних і кованих виробів: „Sie förderten *den Bergbau* durch eine neue hochentwickelte Technik. Ihre Weber stellten *kostbare Teppiche* her und *erlesene Tuche*, ihre Zimmerleute und Bildhauer *delikate Holzkunst*, ihre Kürschner jede Art *Pelzwerk*. Ihre Schmiede schufen *Gegenstände höchster Vollendung...*“ [9, с. 5].

5. Грошові знаки. Грошовими знаками описуваної історичної епохи були золотий мараведі, дукат і золота монета, котрі використовувались в товарно-грошових відносинах того часу: „Er will es kaufen. Für tausend *Goldmaravedi...*“ [9, с. 21]. „Er nahm die *Goldmünze*, wog sie, beschaute sie“ [9, с. 68]. „Ich habe ihm schliesslich die Grafschaft Evreux ablassen müssen und das Vexin..., dazu dreißigtausend *Dukaten*“ [9, с. 306].

6. Народні виконавці. В епоху середньовіччя народні виконавці були особливо улюбленими як при дворі, так і серед народу: „Es sangen aber die *Jogiares*, seine Spielleute, kastilisch“ [9, с. 462]. „Wie sie Gelehrte an ihren Hof zog, ... und *Troubadours, Trouvers und Conteurs* ohne Zahl“ [9, с. 299]. При дворі можна було зустріти велику кількість трубадурів, співаків, вигадників, які виконували оди на честь короля і розважали його та придворних своїм виконанням. Поети читали свої романи у віршах про прекрасне кохання, грали на арфах і співали пісні про бідних городян і селян: „Nun hatte der große Dichter Chretien de Troyes eine ganze Reihe von schönen, wunderlichen und vieldeutigen *Versromanen* geschrieben“ [9, с. 318]. „Dieser trat vor, kühn und jugendlich, klimperte auf der kleinen *Harfe* und sang *das Lied* vom Vilain, vom Lumpigen Bürger und Bauern“ [9, с. 328].

7. Звичаї, свята. Для передачі історичного колориту автор використовує опис різних звичаїв, які характеризують описувану епоху: „*Alboroque* nannte man das übliche Höflichkeitsgeschenk, das den Abschluss eines Vertrages begleitete” [9, с. 18]. Після укладання договору було прийнято обмінюватися подарунками з метою закріплення домовленостей.

В лицарському світі існувала велика кількість різних церемоній і обрядів. Один із обрядів відомий як повернення лицарем рукавички її господарю після виконання дорученої йому справи: „Es war aber *der Handschuh* das Symbol eines wichtigen Auftrags, den der Ritter dem Ritter gab; der Handschuh sollte nach glücklich vollbrachtem Auftrag zurückgegeben werden” [9, с. 26].

Центральною подією в житті лицаря була церемонія посвяти в лицарі, яка відбувалась з великою пишністю: „Der große Tag war da, der Tag des *Adoubements, der Schwertleite*, der Tag, an dem Don Pedro den Ritterschlag erhalten sollte” [9, с. 86].

Широко відомим фактом в історії є лицарська любов, яка відображалась в любовних творах, присвячених заміжній дамі із вищого суспільства: „Der ritterlichen Liebe, *der Minne*, konnte er keinen Geschmack abgewinnen. ... Da man die unverheirateten Töchter des Adels selten... zu Gesicht bekam, schrieb *die Courtoisie* vor, sich in verheiratete Damen zu verlieben und gekünstelte, gefrorene Liebesgedichte an sie zu richten” [9, с. 115].

8. Звертання. Особливе місце займають звертання в романі, які яскраво свідчать про описувану історичну епоху: „*Friede sei mit dir, Ibrahim von Sevilla!*” [9, с. 20]. Герої роману вітаються незвично для сьогоденного читача – вони бажають один одному миру: „*Salve, Domine Ibrahim*, grüßte er brummig” [9, с. 102].

В часи середньовіччя латинська мова існувала поряд з місцевими діалектами, і звертання латинською мовою було нормою в колах іспанської знаті: „Du bist schnell gekränkt, *Don Jehuda Ibn Esra*, sagte er” [9, с. 152]. Додаткова прикладка перед ім'ям героїв роману свідчить про те, що події

роману розгортаються в Іспанії. При звертанні до жінки вживається прикладка „Дона“, а при звертанні до чоловіка „Дон“: „*Dona Leonor!*” [9, с. 302].

Отже, побутова семантика слів-реалій в романі Л. Фейхтвангера віддзеркалює історичний колорит та побут носіїв сучасної німецької мови та фіксується у наступних категоріях: житло і майно; одяг і вбрання; зброя; види праці і заняття; грошові знаки; народні виконавці; звертання. Перспектива подальшого дослідження передбачає вивчення структурних та семантичних властивостей реалій у даному художньому творі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайсбурд М. Л. Реалии как элемент страноведения / М. Л. Вайсбурд // Русский язык. – 1972. – № 3. – С. 98-99.
2. Виноградов В. С. Лексические вопросы перевода художественной прозы / В. С. Виноградов. – М: Изд-во Моск. ун-та, 1978. – 172 с.
3. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения, 1986. – 416 с.
4. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад / Р. П. Зорівчак. – Львів: Вид-во Львів. держ.ун-ту, 1989. – 216 с.
5. Паморозкая Н. И. Роль слов-реалий в создании культурного фона художественного произведения / Н. И. Паморозкая // Лексика и культура. – Тверь: 1990. – 439 с.
6. Томахин Г. Д. Реалии американизмы / Г. Д. Томахин. – М.: Высшая школа, 1988. – 239 с.
7. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа. Головне вид-во, 1985. – 360 с.
8. Літературознавча енциклопедія: У 2 т. – К.: Академія, 2007. – Т.2. – С. 306.
9. L. Feuchtwanger. Die Judin von Toledo / L. Feuchtwanger. – Санкт-Петербург: КАРО, 2004. – 480 с.